БРОЈ 34. ЦЕТИЊЕ, петак 13. јуна 1914. год. ГОДИНА VII.

ЦИЈЕНА:
за Црну Гору на годину 10 перп., на по год. 5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

за Црну Гору број 10 пара
за Стране Земље број 20 пара

лист излази
УТОРНИКОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:
„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:
„Viesnik“ Cettigné (Monténégro)

Рукописе ваља слати Уредништву „Вјесника“
а претплату и огласе Администрацији
Огласи се наплаћују по погодби

Цетиње, 13. јуна.

Полуслужбена бечка штампа заступа данас такве појмове и избацује у јавност такве тврдње, које се морају сматрати или као плод болесних мозгова, или као израз дубоке моралне опалости. Здрав смисао цивилизована човјека и ведра душа и поштено срце савремених генерација не могу према томе остати равнодушни.

Балкански Савез био је један од најтежих злочина над човјечанством! — узвикнула је ономад бечка „Нова Слободна Преса“.

До тога увјерења — продужава речени бечки лист — дошла је сва просвјећена Европа; тога су гледишта данас сви културни народи без разлике националне подвојености!

У вијеку слободе, равноправности и човјечности одиста већега цинизма није било.

Такваругоба, такав сатански подсмијех напретку и борби за најсветија човјечанска права још се ни у једном европском средишту није чуо од страшних времена Хуна и Авара.

У сред Беча, који се хвали својом просвјећеношћу и који на Исток треба да понесе сјеме културе, кроз један од главних органа његове јавности модерни Сатана наругао се дјелу узвишеном и светом, дјелу Истине и Правде, и покушао је својим пакленим срцем да обрља начела Балканског Савеза, која су кроз потоке крви и суза дошла до побједе.

Назвати Балкански Савез злочином над човјечанством може само посувраћени декадентски мозак, или у злу и неваљалству до пакла спуштена душа.

Злочин над човјечанством савез младих и здравих, слободе и напретка жељних народа и држава, запојених узвишеним мислима хришћанства и права на људски живот!

Злочин над човјечанством савез сила малих, угњетених и кроз вјекове гоњених за одбрану голога живота, за спас имена, части и образа!

Злочин над човјечанством један савез, који је од нечисти очистио земље најљепше у Европи, по којима је табанао мрак варварије дуго на срамоту управо онијех, који се томе прегнућу сада подсмијевају!

Па кад је Балкански Савез злочин, а балкански народи кад су злочинци јер су свршили једно велико и свето дјело, онда значи, да је по појму поменутога бечкога листа стање до Балканскога Савеза било оличење Правде. То стање није било злочин; то стање биће да је по схватању бечких јеврејских декадената било и правично, и човјекољубиво, и достојно цивилизације Европе XX. вијека!

Кад се, почевши од граница босанских до Марице, и од Скадра до Солуна није могло ни у сред бијела дана проћи без опасности за живот — то је било идеално стање, у духу човјечности!

Кад су рушене народне светиње, кад се сваки дан пушио дим спаљених домова, кад је до неба допирао врисак нејачи и обешчашћених сестара, кад су потиштени из голога ћефа одвођени на кланицу као овце, кад је на цијеломе простору од Санџака до Јегејског Мора био ногама гажен сваки покрет за слободу и правду, — тад је то стање, то страшно стање до у очи Балканскога Савеза, по појмовима главног органа бечке јавности, било у сагласности са цивилизацијом!

А кад је по арнаутлуку сваки дан царовала пресуда пушке и ножа и падала по која српска глава, ни крива ни дужна, тад је то доба било идеално, и тобожњи зли дух Балканског Савеза дође да му учини крај, и тијем, по схватању бечке „Нове Слоб. Пресе“, изврши „злочин над човјечанством“.

Да, да, добро вас разумијемо, нијесте ви толико у мозгу посувраћени, колико сте до дна душе покварени.

Знамо, за чим кукате, па и за невољу вам је.

„Злочиначки“ Балкански Савез створио је на неослобођеном Балкану правни поредак и ставио је моћ просвијећеног закона изнад објести ножа и кундака.

Сад српске главе нијесу остављене на милост куршума иза засједе, јер само то стање било је бечкој „Новој Слоб. Преси“ идеално, само такво стање за њу није било злочин над човјечанством.

Балкански Савез сломио је самовољу разузданих хорда, скинуо је окове са робља и учинио је да Балкан буде својина Балканаца. Да њега није било, дуго и дуго би очекивала слободу и Арбанија, за коју су се у Бечу толико загријали. Без сумње не би је они створили својом крвљу.

У почетку балканског рата бечка „Нова Слободна Преса“ рекла је, да би за човјечанство био мањи губитак словенства него ли мусломанства. То је рекао онај исти лист, који је у звијезде дизао словенског генија Толстоја, разумије се само онда, кад га је ваљало злоупотребити противу руске државне мисли.

Овијех дана исти лист тврди, да је Балкански Савез злочин над човјечанством. И још се чуде што су по цијеломе Балкану толико омрзнути! Такво писање само њима уди, најприје на Балкану, па послије и у цијелој Европи. „Фремденблат“, орган графа Берхтолда, ако добро схваћа своје интересе, требао би сада да изврши своју дужност. Он би требао да заглади рђав утисак, који је учињен сатанским подсмјехом „Н. Сл. Пресе“ над крвљу и ранама хиљада балканских мученика.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

Подјела Арбаније

Полуслужбени орган талијанске владе римска „Трибуна“ доноси чланак из Цариграда, од свога нарочитог изасланика Е. Тедескија, који између осталога вели:

Мало их је у Турској а и уопште на Балкану, који су вјеровали у будућност Арбаније. Сад пак послије ове кризе у централној Арбанији нико не вјерује. Добро је да се ово забиљежи и чује у Италији.

Државници турски држе се врло резервисано у данашњем арбанском питању; неће да се о Турској у Европи ствара мишљење да је она елеменат немира на Балкану; пресирају их француски финансијери: или будите мирни или нећете добити паре. Зато ћете данас често чути у Цариграду, као одговор на оптужбе да Турци шурују са Арбанцима, ово: Догађаји у Арбанији интересују турску владу толико колико и мексиканска револуција. Али ипак, људи који то причају, не могу сакрити своје интересовање за Муслимане у Арбанији.

Према томе не може се тачно утврдити има ли данас у арбанској ситуацији каква удјела и Турска.

Да би се могао што боље информисати, разговарао сам се са многобројним турским политичарима, дипломатима и државницима од којих сам чуо да уопште отоманско мишљење посматра арбанско питање са двије тачке гледишта: Прво је такозвано азијатско или панисламско гледиште а друго је, рецимо, балканско. Прво се може формулисити овако: да се све до јуче сматрало да Арбанија треба да буде Турска и ако је створена вољом Европе. Но пристало би се и на то, кад већ не може бити под суверенством султановим, да барем њоме управља турски принц. Овдје се држи, као и на цијелом полуострву, да је данашње стање на Балкану провизорно и да је свакој души перспектива будућег рата. Мање се може говорити о рату него али се више мисли о њему. Овдје, као и у Србији, и Бугарској и у Грчкој сматра се да је Букурешки мир провизорна ствар, јер није задовољно све, него мали број.

Друго гледиште, балканско, састоји се у томе, што овдје држи да је Арбанија била и сувише горко искуство за Турску; она је стала и новца и жртава Турску, која није успјела да је покори. Оно што није могла с њоме учинити неће ни други. Сваки труд и жртва узалудне су, јер је Арбанија неприступачна цивилизацији и напретку. Европа ће моћи на сто начина да покуша цивилизовати арбанске дивљаке, али ће јој све бити у заман. Судбина Арбаније је запечаћена. Арбанија мора бити подијељена. Али између кога?... То је питање које нас мора интересовати, а све остало је споредно. Да видимо ко може бити насљедник Арбаније. Прије свега треба знати, да нема једнога човјека на Оријенту који не мисли да би Европа учинила највећу подлост кад би једна од њених великих држава била та насљедница. Кад је једном пропао покушај са независношћу Арбаније, онда се мора држати да су њени законити насљедници балкански народи. То би био најбољи начин да се на Балканском Полуострву дефинитивно створи мирно стање. На цијеломе Балкану овако се мисли о подјели: Србија, Црна Гора и Грчка добиле би свака свој дио Арбаније жртвујући и вјесне територије у корист оних које су јуче те државе побједиле. Црна Гора би добила Скадар; Србија сјеверну Арбанију, тако да би могла изаћи на Јадранско Море, гдје су већ њени војници били стигли; али би се морала одрећи Македоније у корист Бугара, у којој бугарски елеменат не мисли одрицати се свог националног идеала. Грчка би добила Епир и јужну Арбанију али би се морала одрећи Тракије муслиманске и Маћедоније бугарске и напустити Солун. Грчка би на тај начин свршила добар посао, наравно одричући се и Хијоса и Митилене у корист Турске.

Румунија је већ добила богат залогај букурешким уговором, те би се тако стање на Балкану поправило и постало трајно.

Истина оријенталски политичари и сувише су реалисте да би могли заборављати и најважнији фактор у албанском питању Европу, а иза ње двије најзаинтересованије државе, Аустрију и Италију. Али ипак на Оријенту се овако резонује: Тројни Споразум је на страни Балканаца и он ће благословити њихове тежње и споразуме. А од држава Тројнога Савеза, Њемачка има заједничке и сагласне интересе са Тројним Споразумом у арбанском питању. Њемачка је много заинтересована у Турској, а ни Грчка јој није страна, јер у Берлину не би допустили пропаст Грчке, као што не би ни пропаст Турске. Остају још Италија и Аустрија. Опште је мишљење у овим крајевима, да Италија сматра арбанско питање са гледишта, да Јадранско Море мора бити слободно. Нарочито се у Цариграду вјерује да Италија нема никаквих територијалних тежња у Арбанији; него се држи да кад би се Валона интернационализовала, да би Италија пристала да се Арбанија подијели међу поменуте балканске државице кад већ не може друкчије бити.

А Аустрија?... Треба казати истину да од десет година на овамо Аустрија нема среће у балканској политици. И ако опште јавно мишљење на цијеломе Оријенту држи да Аустрија озбиљно мисли ударити на Драч, што доказује и факат да се из Аустрије увијек потурају оптужбе против Србије, да бајаги она мути у Арбанији и изазива нереде, ипак се намеће питање: Шта ће она сама и како ће? Јер балкански народи нијесу данас више што су били; они постоје са својим државама, које се развијају и рапидно напредују и које ће сложно устати против изоловане акције аустријске; осим тога сви су погледи упрти у Петроград, одакле се увијек очекује помоћ. Нашао сам за потребно, по новинарској дужности, да вам изнесем како се на Оријенту мисли о будућности Арбаније и о њеној подјели. Може бити да се ове, рецимо претпоставке, па ако хоћете и фантазије, неће испунити, и да ће Арбанија ипак преболети своје ране и одржати се у независности. Али ако то не буде, ако Европа не успије никако да умири Арбанију и организује је у државу, онда се ипак намеће питање о подјели. И дође ли до озбиљног разговора о распарчавању Арбаније, што Богови не желе, какво ће држање и мишљење заузети јавно италијанско мишљење?

Држим да нијесам погријешно поставити ово питање нашем свијету.

Румунија за Тројни Савез изгубљена

У посљедњем броју бечка „Преса“ у чланку под насловом „Споразум између Русије и Румуније“ вели, како по ономе што се ауторитативно из Букурешта дознаје, *Европа има да рачуна сада са једним новим споразумом, а то је споразум између Русије и Румуније. С њиме има да рачуна и Аустро-Угарска.* Румунија се, као што се сада већ више не може ни сумњати у то, упустила у однос споразума са Русијом, који се за сад огрће најсвечанијим увјеравањима политике мира. Да ли се тај однос споразума слаже са односима, који су постојали између Аустро Угарске и Румуније до букурешкога мира, то је у најмању руку сумњиво. *Аустро-угарски генерални штаб ни у којем случају неће смјети рачунати на сарадњу једне државе, која се налази у споразуму са Русијом.* О политици одријешених руку нема више ни говора, и ми сазнајемо о једном односу који обвезује Русију и Румунију, да сматрају *као непријатеља сваког оног који би радио на измјени букурешкога мира.*

Ми не видимо за сад нигдје угрожен букурешки мир, пошто и Бугарска, која је њиме у првоме реду погођена, и не помишља на то да на свој трошак и на своју опасност допушта пролазак турских трупа кроз западну Тракију и да на тај начин гази неутралност према Грчкој. Према томе брига за одржањем букурешког мира може бити само изговор за један однос, који чини утисак као да су супротности које се никако не дају изгладити

силом збијене у један неприродан споразум.

Русија се заноси сада за букурешким миром, да би оштрицу тога споразума окренула против Аустро-Угарске, која је у нотама и у експозе-има својим надала била бескорисну повику против извршених факата.

Румунски министар спољних послова изјавио је да Русија и Румунија имају заједничке интересе на Балкану. То је одиста највећа самообмана којој се државници у Букурешту могу предавати. Тим споразумом Румунија је дошла у опасност, да се једног дана нађе потпуно осамљена и зависна од добре воље руског цара. Последице тог споразума ускоро ће наступити те се бојати да их неће осјећати само они који сносе порезе у монархији, већ и они у Румунији. На жалост политичке погрешке мораће се опет једном исправљати војнички.

Један добар савјет Италији.

Фиорентијски лист „L' Unità" поставио је питање: „Може ли постојати Арбанија као држава, којој је Јевропа морала дати владара — и то, како изгледа, сиромашног — и финансије, и границе, и жандаре, и још мора дати путове, и школе, и правосуђе, и пошту, и телеграф, и сваку ствар, док у исто доба та држава нема хомогености религиозне, а маса становништва живи у примитивном душевном стању, којом управља аристократија феудална, покварена и опака?"

Па пошто је осудио сву досадашњу ваљску политику Сањулијана, ставља питање: што да се сада ради — quid agendum? на које питање овако одговара:

„Нама се чини да нам је јасно као свјетлост сунчана, што да радимо: *да одбијемо сваку диобу утицајних сфера између Аустрије и Италије; да одбијемо сваки кондоминиум аустро-италијански; да оставимо Арбанију сусједним балканским државама да је поједиле, са апсолутним искључењем Аустрије; а уз то одма обновити пријатељске односе са Русијом и Француском, да будемо готови за сваку евентуалност.*"

Изјава румунског министра иностраних дјела

У разговору са кореспондентом „Биржевија Вједомости" изјавио је румунски министар спољних послова Порумбари:

— Ви знате, да је наш краљ био у Русији 1897. г. и на тај начин састанак у Констанци није само враћање посјете нашем Престолонасљеднику, него узгред враћање посјете и нашем краљу. Њ. Величанство досада није заборавило тај дочек. Он се са сузама у очима сјећа сусрета у Кијеву са својим старим ратним другом генералом Драгомировим и ветераном руско-турскога рата, па не скрива и сада радост од предстојећег виђења.

Састанак у Констанци политички ће, несумњиво, још више зближити руско-румунске односе. У ствари ми идемо за једним истим циљем: за одржањем мира и спокојства на Балкану.

Ви као да сумњате у чврстину букурешког уговора. Па допустите да вас упитам: зар има чега вјечног под сунцем? *Али у сваком случају букурешки уговор, макар на неколико година, гарантује то спокојство, служећи у извјесној мјери о слонцем за равнотежу на блиском истоку.*

Бугари су незадовољни — ми то врло добро знамо. Али, руку на срце, треба сами на себе да пјенушају. Што у Лондону нијесу пристали на наше оправдане захтјеве? Они су патили од мегаломаније и зато су настрадали, и ако при свем том Бугарска опет није била на штети и она је повећала своју територију, и изгледа да сада разборитост налаже њеним државницима, да се побрину о зацјељењу њених рана и о њеној унутрашњој реорганизацији, а не да мисле о реваншу над својим пређашњим савезницима које су сами Бугари принудили на борбу.

Бугари неће ништа добити од својих недавних ексцеса према Грцима. *Нити ћемо ми, ни Срби, па најзад ни Европа допустити озбиљне компликације.* Софијска влада ће имати да плати ports casses и још једно сувишно унижење биће више.

То ћу исто рећи и о грчко-турским компликацијама. Сва усиљавања Талат беја, да нас покрене са позиције, које се држамо, показала су се узалудна. Ми сматрамо букурешки уговор Алфом и Омегом наше политике на блиском истоку, и нећемо да улазимо ни у какве споразуме осим оних, који су везани са тим уговором.

За Арбанију је изјавио, да Европа треба да раздријеши садашњи чвор, а да не оставља тај задатак Аустро-Угарској и Италији, које се, узгред буди речено, и саме побојавају тога задатка. За садашњи муслимански покрет налази да је потекао иницијативом самих муслиманских елемената у Арбанији, да у њему није узела никаква удјела Турска.

Јадранске савезнице

У Италији дижу буну аустриски агенти

Талијански лист „Матино" у једном опширном допису са Сењске Ријеке саопштава, да републикански преврат у покрајини Романји у Италији потпомажу аустриски агенти. Револуционари су плаћени аустриским новцем. Побјегли вођа револуционара анархиста Малатеста био је у споразуму са аустриским полицијским агентима, који су преко њега рашили и мутили. Сврха је тој мутњи да се осујети талијанска акција у Арбанији.

Док „Матино" чини таква сензационална открића, којима раздражује талијанско јавно мишљење против Аустрије, дотле римски лист „Пополо Романо" са задовољством биљежи чињеницу, да римска Консулта и бечки Балплац никад не бијаху у бољим односима него сад за вријеме нереда у Арбанији. Ако је који талијански или аустриски чиновник у Драчу учинио што на своју руку и изазвао суревњивост међу савезницама, то ништа не значи, вели „Пополо Романо"; то ће се поправити, јер Беч и Рим у Арбанији имају заједнички циљ!

То смо одавно знали.

Енглеска и Русија

Ономад је енглеска ескадра стигла пред Кронштат. Ова посјета је једна политичка демонстрација, истицање срдачности односа између обадвије велике силе. То је било нужно, јер је држање Енглеске у посљедње вријеме изгледало сувише резервисано и према Русији неповјерљиво. Садашња посјета треба да пред јавношћу демантује гласове о повлачењу Енглеске из Тројног Споразума.

Карактеристичан је и начин дочека ескадре од стране Русије. Ишло се очигледно за тим, да се покаже, колико руски званични кругови желе да изађу у сусрет енглеским расположењима и схваћањима. Зато је, — необично у оваквим приликама — Думи дано врло видно мјесто у дочеку. Зато је требало нарочито одобрење царево. На западу обично влада мишљење, да је Дума једна „обмана Европе", један привидни парламент, који је аутократизам у невољи дао руском народу, да га се ријеши, чим се укаже прилика. И зато је требало баш Енглезима видно показати, колико се са званичне руске стране цијени Дума.

У дочеку ће од странака у Думи учествовати све до крајње љевице: десне фракције, националисте, центрум, октобристе, прогресисти и конституционални демократи. Наравно биће присутан и предсједник Думе и обадва потпредсједника.

О посјети енглеске ескадре изјавио се предсједник Думе М. В. Рожђанко:

„Ја поздрављам долазак енглеске ескадре као нов знак пријатељства међу народима. Озбиљни савези се врло често почињу морничким демонстрацијама. Сјетите се само посјете наше ескадре под адмиралом Авеланом у Тулону и враћене посјете Француза. Ја бих врло желио, да посјета енглеске флоте добије исти такав реванш с наше стране.

Русија не жели рат и никоме не пријети. Али ми смо дужни, да себи створимо такав међународни положај, да ничија пријетња не може сметати нашем унутрашњем развоју.

Тројни Споразум је један од главних услова мирнога живота у Европи и не може се не желити, да се он учвршћује и развија на основи узајамног повјерења и разумијевања и у сврху одржања свима нужнога мира".

Да ли ће се остварити жеља предсједника Думе, да садашња посјета буде претеча руско-енглеског савеза, то је, за сада бар, још врло неизвјесно.

Из војске

Одбрана Француске

Над кабинета Рибоа, који је био за трогодишњу војну обавезу, изазвао је у француској штампи огорчену полемику за и против трогодишњег рока служења у кадру. Генерал Леон Диран, на питање зашто је Француској потребна трогодишња служба у војсци, одговора, да је потребна зато, што се само њоме добијају ови резултати:

1. Према шест корпуса Њемачке, који су на граници, Француска поставља пет, са скоро једнаком снагом и који су као и њемачки, спремни да на прву заповијест пријеђу у акцију.

2. Мобилизација и концентрација француске војске прве линије изводи се истом брзином, као и у Њемачкој.

3. Француска коњица може у свако доба да се мјери са њемачком.

4. Француска може да подигне своју тешку артиљерију и да организује све оне гране у војсци, које су нужне за један модеран рат.

5. Војне јединице, које ће бити састављене од три године, појачане најмлађим годинама резерве, добро изучене и за рат спремне, имаће војну вриједност барем једнаку, ако не вишу, од вриједности њемачке војске прве линије.

6. Резервне формације, састављене од људи, који су три године служили под заставом, под командом боље образованих резервних официра и подофицира, биће послије неколико дана трупе првог реда.

Закључак.

Наши противници — вели Диран — рачунајући на страховиту снагу своје активне војске и брзину њене мобилизације, држали су да ће свршити с нама за неколико дана: одбацити наше трупе, које чувају границу, опколити или освојити наша утврђена мјеста, разрушити наше одбрамбене тачке, проширити свој фронт, присилити нас, да повучемо натраг базу концентрације, и против наших армија, једва сабраних, извршити свој омиљени маневар заобилажења или опкољавања.

Сад више то неће моћи. Мораће нас напасти прса у прса на првој линији наше одбране, или ће морати прегазити неутралну територију сусједних земаља. Ово насиље могло би за њих имати озбиљних посљедица, јер осим отпора, на који ће наићи на свом путу у тим земљама, наћи ће армије извјежбане и потпомогнуте нашом резервом, која ће дотле имати времена да се организује, да добије нужну кохезију и полет, и које ће бити достојне улоге, која се од њих очекује.

Никада организација наше националне војне снаге, какву проповиједају, али никад не прецизирају противници закона о трогодишњој служби, не би нам дала такве резултате.

Дирати у садашњу организацију наше војске значило би компромитовати њену снагу, наше савезе и наше споразуме и — што би било још опасније — и сам опстанак отаџбине.

Царев корак противу пијанства

Руски цар Никола, утврђујући за министра финансија савјетника Барка, послао му је својеручно потписани рескрипт, чију садржину, као значајну, доносимо овдје:

„Божјом помоћу прошле године пропутовао сам кроз неколико губернија и имао сам могућност да се непосредно упознам са животним потребама Мога народа. Са душевном радошћу видио

ПОДЛИСТАК

Како доведоше Русе у Угарску 1849 год.

Новосадски „Браник"

Германски, а особито аустријски историчари хотимице су *извртнули историјску истину*, кад су долазак руске војске у Угарску године 1849. приказали *са свим другчије*, него што је у истини било. По тим шваиским „историчарима" је руски цар *Никола I брже боље* зато послао своју војску на Мађаре, што је хтио да се прикаже Европи као „чувар легитимитета" т. ј. чувар права хабсбуршке династије на пријесто Угарске. Али *историјска истина* каже, да се цар Никола I на тај кобни корак одлучио *тек на силна молбакања из Беча*.

Бивши посланик на угарском сабору, познати члан мађарске странке независности и публициста, Дионисије Пазманди, кога породична предања везују за велика времена од године 1848.—49., латио се, да истражи скривене податке тих великих времена, а особито да изнесе разлоге и околности што изазваше *руско посредовање*. Тога ради је Пазманди дуже времена провео у руској царевини, превртао је тамошње архиве, потражио је потомке Паскијевића, Ридигера и других породица, које су оно доба играле улогу у Угарској, шта више говорио је с више лица, што су и сама учествовала у оном ратном походу (с бароном Моренхајмом) — а прије свега је овјековечио успомене великог мађарског сликара Михаила Зичија. Зичи је још године 1846 дошао на двор руског цара па је још из уста цара Николе I, чуо много карактеристичних опазака о оним кобним догађајима. Тако је Пазманди саставио историју руске интервенције г. 1849., „у којој ћу историји, идући сасвим новим траговима" — вели Пазманди — „упознати Мађаре са ужасном крвавом трагедијом, у којој је мој народ истина пао, али која је била и биће једина полазна тачка независности наше отаџбине."

Пазманди ће још ове године издати *велико дјело* о свему том. Један одломак из тог дјела штампао је он ономад у листу „Мађарорсагу" (бр. 134.) те одатле и преводимо тај одломак.

Цар Никола I., чим је у Петроград стигла вијест о париској фебруарској револуцији, одмах је наредио да се у околини Варшаве скупи јака војска, којој за заповједника постави кнеза Паскијевића. Нарочито се цар бојао да ће варница прескочити у Пољску, којој је још ужасно текла крв из рана, добивених у устанку од године 1831.

Кад је букнуо мађарски рат за ослобођење, ово је наравно још више узрујало тога аутократу владара. Сад већ постаде озбиљном горе споменута опасност. Но у истину цар се расрдио, кад је сазнао, да се у Угарској у мађарским редовима боре три ветерана пољска генерала и више од 5000 пољских исељеника, па да је Ладислав Телеки у Паризу са вођама пољског комитета, Чарторским и Замојским, склопио савез за одбрану и напад, који је и Кошут ратификирао (одобрио). При сему том — као што се види

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

из извјештаја посланика француске републике на руском двору, маркиза Ферјера (Ferière), који је извјештај објавио Едмонд Банс — цар Николај је испрва помишљао *само на самоодбрану*. И средином априла 1849. године је руски министар иностраних дјела увјеравао посланике француског и енглеског, да руске трупе неће пријећи Карпате. Упутства у таквом смислу послао је цар Паскијевићу још у почетку маја из Москве.

Аустријска влада се уйињала из све снаге, да ийак йриволи руског цара да се војском умијеша. Овдје ћу изрећати редом имена оних изасланика, који су из Беча послати час у Варшаву час у Москву, *да наговоре цара Николу I., да се умијеша у мађарски ратни йоход.*

Кад већ није помогло ни заузимање руског војног опуномоћеника барона Берга (на кога се сумња, да су га Аустријанци подмитили), дошао је (почетком априла) у Варшаву аустријски пуковник Шебелн (Schöbeln) и *у име своје владе йозвао је Паскијевића, да руска војска йродре бар йрема Карйатима.* Цар Никола, — који се није већ ни с тим слагао, што је генерал Лидерс на Пухнерово запомагање послао у Сибиљ и Брашов два слаба одјељења (под вођством Скарјатина и Енгелхарта) — послао је Паскијевићу *строгу наредбу* у којој му *забрањује*, да руска војска било под каквим изговором пријеђе границе Угарске или Ердеља (Писмо цара Николаја књазу Паскијевићу 1. априла 1849. по новом календару).

Послије битке код Нађшарлоа овлада у Бечу ужасан страх. Феликс Шварценберг је мислио да је аустријска главна војска изгубљена, јер Велден са својијех 40.000 војника, који су непрестано узмицали, не би био кадар задржати побједничкога Гергеија. 3. маја 1849. стиже у Варшаву аустријски подмаршал гроф Кабога, као изасланик цара Фрања Јосифа. *Аустријски генерал тај* (као што очевидци тврде) *йао је на колена йред Паскијевићем йа га је онда йољубио у руку и са сузним очима йреклињао, да руски фелдмаршал одмах йошље йомоћ Бечу* — Фердинандовом сјеверном жељезницом, која је онда већ радила. Сваки дан, сваки сахат закашњења може коначно упропастити Аустрију! — рекао је Кабога (у Паскијевићевим мемоарима). Књаз се послије устезањима, врло нерадо, одлучио да одмах пошаље једну дивизију — и под командом генерала Пањутина крене се (5. маја) жељезницом према Бечу 9. руска дивизија (10.780 пјешака, 250 коњаника са 48 топова). Али је цар Никола I. и тој малој помоћи *ускратио своје накнадно одобрење* па је из Москве послао (7. маја) строгу телеграфску заповијест, да се Пањутин одмах има позвати натраг. И одиста, Пањутин је код Угарског Градишта, у Моравској, дао искрцати из вагона своје војнике. Цар је најзад послије подужих погађања пристао, да Пањутин остане у Прерави (раскрсна тачка према Оломуцу) те да буде *лична заштита аустријском цару* (Франц Јосиф је у оно доба резидирао у граду Оломуцу).

Тако су стајале ствари до средине маја. У то доба је одржан ратни савјет у Бечу, који је био уз противљење Хајнау-а

сам свијетле примјере, даровите творевине и радничке моћи мога народа, али уједно са тим с великом жалошћу видио сам и жалосне слике народне немоћи, породичне сиротиње и многа забачена имања, као неизбјежне посљедице нетријезног живота и каткад и народнога труда, лишенога, у тешким тренутцима нужде, новчане подршке путем правилнога и доступнога кредита.

Од то доба, стално размишљајући и провјеравајући утиске и сазнања добивена на мјесту народног живота, Ја сам дошао до тврдог убјеђења, да на мени лежи пред Богом и Русијом обавеза, да у дјелокруг министарства финансија и економских задаћа неизоставно уведем преустројства драгога ми народа.

Не треба стављати у зависност благостање државне благајне од разорења духовних и материјалних сила понеких Мојих поданика, него је прије потребно, да се финансиска политика упути на истраживање државних прихода, који се добију из неисцрпних извора државних богатстава и од народног производног рада, при разумној пажњи, да се стално сједињавају старања о увеличавању производних сила државе са старањем о задовољавању народних потреба. Такви морају бити циљеви жељених преустројства.

У успјех њиховог остварења и пријеку и неодложну потребу њихову за добро мога народа, Ја сам увјерен тим прије, што су се и Државна Дума и Државни Савјет, при прегледу законских пројеката, топло одазвали на ове потребе народног и државног живота.

Позивајући вас, да управљате министарством финансија, гдје сте под покојним И. А. Вишеградским за вријеме царствовања мога блаженопочившег родитеља, почели вашу службу, и повјеравајући вам остварење тих великих преустројстава, за који ћу вам дати податке, Ја се надам, да ћете Божјом помоћу, вашим опитом и вашим знањем оправдати моје повјерење и испунити на корист Русије и народа и на радост Моју тешки задатак, који сам вам повјерио. Својеручно потписао Николај".

Дневник

Предујам од 3 милиона. На основу великог зајма од 40 милиона Влада је овијех дана по одобрењу Великих Сила закључила понован предујам од 3 милиона франака, који ће одмах бити стављени на расположење Министарству Финансија. С овом ће се сумом исплатити остатак неисплаћене роквизиције. Предујам су дале Трговачка Банка у Милану и Банка Pays Bas у Паризу.

Отпутовали на одсуство. Посланици Аустро-Угарске, Италије и Грчке отпутовали су у иностранство ради одмора на одсуство.

Неистинита вијест. Бечким листовима јављају из Скадра, да се из Црне Горе кријумчаре у Арбанију пушке и муниција и да се раздају побуњеницима. Због тога је, јавља се даље, арбанашка влада наредила да се на црногорској граници предузму мјере предострожности!

Ова је вијест од почетка до краја неистинита и у провидној намјери измишљена. Потребно је да се пред свијетом на некога свали кривица због догађаја у Драчу и устанка у средњој Арбанији.

Ми смо ти, који смо предузели мјере предострожности на арбанашкој граници ради одржања мира и реда, јер арбанашка влада не може да одржи мир ни у својој пријестоници.

У осталом, гдје је арбанашка влада? Постоји ли она?

Жалбе на дуван. Из грађанства примамо многобројне жалбе противу Монопола Дувана. Од неког времена дуван је и резани и у цигаретама веома слаб и рђав за пушење. Неке врсте, нарочито оне јевтиније које се пуше у већој количини, сасвијем су слабе. Дуван је лоше сортиран и кад се разметне, у њем се налазе тврди остатци и пљева. Цигарете су тврде и немогуће их је пушити. Поред узрока зашто се у потоње доба толико био раширио контробанд, нема сумње да је узрок и у самој несолидности дувана, који даје Монопол. Зато би управа Монопола требала да посвети већу пажњу избору и сортирању дувана и изради цигарета, па ће и контробанда бити мање.

Киша. Јуче је на Цетињу и по цијелој околини пала обилата љетња киша, која је добро натопила земљу и расхадила ваздух. Синоћ се било изведрило и окренуо је сјевер, који је још више расхладио ваздух. Данас је освануо мутан дан са пријатном хладовином. Ова је киша била права благодат за усјеве.

Из народа

† Ђорђија Радетић
(свршени матурант)

Подгорица, 10. јуна

Глас о његовој смрти тешко је пао не само његовим најближим, већ и његовим пријатељима и нама негдашњим школским друговима, јер успомена на њега дуго ће нас подсјећати на најсвјетије дружељубље.

Покојни Ђорђија родио се у Момишићима од сиромашних, али честитих родитеља, који га знојем чела свога, патњама и мукама, подигоше и школоваше до IV-ог разреда гимназије.

По свршеном IV ом разреду гимназије покојник је продужио школовање у братској Краљевини Србији, трпећи у мучној животној борби све ударце, одликујући се особитом бистрином ума и силном енергијом савладао је све препоне и свршетак свог школовања у гимназији крунисао одличним успјехом.

На глас прве пушке у ослободилачком рату, покојник је похитао у отаџбину и ставио се као редов у службу Домовини, трпећи све невоље ратног времена, док га непријатељско зрно не одвоји од редова. За продужење школовања (медицинске науке), покојник немаше никаквих материјалних средстава усљед чега му општина града Подгорице пружи помоћ, одреди му пристојну стипендију, с пуним увјерењем да ће јој се овај млади интелигентни син Домовине достојно одужити.

Неумитној, злој судбини, би угодно да све те дивне снове и срећну му будућност немилосрдно разруши.

Његови родитељи понајтеже осјећају сав губитак и сав бол, који им са собом однесе све њино уздање и наду.

На Цетињу у болници „Данило I.", 10. ов. м. покојник је испустио своју млађану душу, а 11. истог мјесеца његово тијело испраћено необично великом масом народа предано је у мјесту рођења матери земљи.

Вјечни ти помен, несрећни друже! У.

ТЕЛЕГРАМИ

Љетовање Краља Петра

Биоград, 11 јуна

Вијести из Солуна о тобожњем путовању Краља Петра у Битољ, Велес, Охрид и друге вароши, апсолутно су фантастичне. С тога су исто тако лажне колико и злобно измишљене вијести које су у вези с њима: да је полиција предузела изузетне мјере ради тога путовања и да хапси сумњиве Бугаре, водећи их у Биоград под оптужбом да су образовали револуционарне чете. — Биоградски Пресбиро.

Биоград. 11 јуна

Краљ Петар отпутоваће у Врањску Бању, на путу између Ниша и Скопља. Тамо ће провести љето. — Биоградски Пресбиро.

Распуштање Српске Скупштине

Биоград. 11 јуни

Г. Протић, министар унутрашњих дјела, прочитао је у Скупштини краљевски указ којим се Скупштина распушта и расписују нови избори за 1. (14) августа. Нова Скупштина сазваће се почетком септембра. — Биоградски Пресбиро.

Краљевић Александар заступа Краља Петра

Биоград 11 јуни

Краљ је отпутовао у 1 час послије подне за Врањску Бању.

Прије свога поласка Краљ је потписао указ којим повјерава краљевску власт, за вријеме свога одсуства из пријестонице, насљеднику Александру. — Б. Пресбиро.

Биоград, 11 јуни

У нарочитом издању, званичне „Српске Новине" објављују краљеву прокламацију: „Спријечен болешћу да вршим кроз неко вријеме краљевску власт, наређујем, на основу члана 69. устава, да, док се будем налазио на лијечењу, Пријестолонасљедник Александар влада у моје име. И у овој прилици, препоручујем моју драгу отаџбину заштити Свемогућега. Дано у Биограду 11 јуна 1914. Петар." Прокламацију су премапотписали сви министри.

Краљ је отпутовао у један час послије подне за Врањску Бању. Ово је први пут да Краљ Петар, полазећи на лијечење у српске бање, предаје Пријестолонасљеднику Александру краљевску власт. — Бечки Кор. Биро.

Биоград, 12. јуни

Пресбиро је овлаштен демантовати најкатегоричније вијест која је протурена у иностранству о тобожњој абдикацији Краља Петра у корист Пријестолонасљедника Александра. Као што смо јавили, Краљ је отпутовао у Врањску Бању и повјерио краљевску власт, за вријеме свога одсуства из пријестонице, Пријестолонасљеднику. Ништа није дало повода за једну такву фантастичну вијест, јер није први пут да принц Александар преузима краљевску власт: није први пут да се то дешава, као што није првина да су циркулисале овакве лажне вијести о абдикацији. — Биоград. Пресбиро.

Биоград, 12 јуни

Пресбиро пред устрајношћу са којом се држи вијест у иностранству о тобожњој абдикацији Краља Петра у корист Пријестолонасљедника Александра, још једном демантује ову фантастичну вијест, изјављујући да је дописник Рајтерове Агенције послао свој телеграм прије него што је контролисао ту вијест на надлежном мјесту. — Биоградски Пресбиро.

Пренк Биб Дода

Драч, 12 јуни

Агенцији Стефани јављају из Драча да је 10. о. мј. у вече Пренк Биб Дода био потучен и заробљен, али пуштен иза тота на часну ријеч. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 10 јуни

Пренк Биб Дода је у вече протјерао непријатеља и пошао напријед. — Бечки Кор. Биро.

Грчка флота

Атина, 12 јуни

Увјерава се да је грчка влада купила шест дестројера (брзих контрторпиљера) и 4 подморска брода. — Бечки Кор. Биро.

да се Мађари без руске помоћи за дуготрајно вријеме *не могу сломити*. Да би се та циљ постигла, цар Франц Јосиф ријешио се на посљедњи покушај. *Он ће лично изићи пред цара Николаја да моли за помоћ!* Ради тога је послао цару у Москву књаза Лобковица с превишњим ручним писмом. (Лобковиц је 6. маја стигао у Москву). Овај посљедњи покушај успио је. Цар је одлучио. Николај I. је 10. маја издао свој чувени проглас, у ком објављује свијету, да ће, на молбу аустријског цара, послати у Угарску своју војску против пољско мађарских бунтовника, да скрха револуционарне покрете. Цар се одмах кренуо и на пут и 16. маја у вече стигне у Варшаву. (Паскијевићеви мемоари)

Послије пет дана т. ј. 21. маја, *стигао је у Варшаву, у најстрожијем инкогниту, и млади цар аустријски*. Оба владара састала су се у Мазијанском дворцу. *Франц Јосиф је скинуо свој официрски калпак пред царем*, који га је загрлио... Аустријски цар је већ 23. маја напустио Варшаву *срећан*, јер у тако званој варшавској погодби (која је 29. маја коначно састављена) оба владара су се погодила у погледу услова за мађарску интервенцију. (Текст те „Convention de Varsovie" читао сам па сам и преписао њене тачке, али овдје је због малог простора не могу изнијети) Цар је одмах заповједио, да се његова војска крене на Угарску и првих дана јуна крену се према Карпатима 172.000 Руса са 568 топова. 3. јуна главни стан руски логорује у Галицији, у Змиграду. Овамо долази 14. јуна *аустријски надвојвода Вилхелм да пожури улаз*. Цар Николај 17. јуна испраћа своју војску до границе, али код посљедњег галичког села, код Барвинка, окрене натраг — давши свој благослов Паскијевићу, који је продирао кроз Дукљу.

А сада сам дошао до најжалоснијег дијела свога кратког саопштења — до слома нашег рата за слободу. Удружене руско аустријске војске побиједиле су нас, а то се могло напријед видјети према онаковој надмоћи. Руси су својим доласком утицали на бојиште, јер су омогућили, да се мађарске трупе, непрестано угрожаване са сјевера, раздијеле те да Хајнау с аустријском главном војском правом линијом продре до Тисе. Руске трупе су имале с Мађарима само незнатних бојева (Вац, Дебрецин, Тура), у којима су Руси увијек били огромно надмоћни. Тако у свима тим бојевима њихов губитак није премашао 5000, али од болести (а особито од колере) помрло им је 20.000 људи. (У ономадашњем броју „Мађарорсага" Пазманди означава руске губитке тачно по петроградској ратној архиви: пред непријатељем погинуло је 3155 (т. ј. 1·07%), од болести је умрло 12.000. — Ур. „Бр.")

Паскијевић је од цара Николаја имао упутство, да *добро поступа с Мађарима. И није ни било жалбе против понашања руских војника*. Руска војна управа је сваку реквизицију плаћала готовим новцем, руским знатним империјалима. *Руски официри су с мађарским официрима одржавали другарски однос* и не једаред, особито послије предаје, држали су им страну супрот аустријским официрима. Како је мислио руски цар и Паскијевић о мађарима и у опште о мађарској ствари, за то нека послуже као непобитан податак ових неколико писама која се налази у архиви породице Паскијевића, а чије је оригиналне примјерке на француском језику објавио књаз Шчербатов у Петрограду.

13. августа је Гергеји код Вилагоша положио оружје пред Ридигеровим корпусом. Радигер је Гергеија послао у Велики Варад у руски главни стан. Ту је мађарског војсковођу примио свемоћни варшавски књаз, који је до душе најприје изгрдио Гергеија, што се усудио стати на супрот његовој војсци, али је послије витешки, као што приличи племенитом противнику, поступао како с њим, тако и с његовим официрским друговима, којима је допустио да могу носити своје сабље, а које је он позвао и на ручак у пркос противљењу аустријског главног комесара грофа Фрања Зичија.

Еле, тај Паскијевић је под датумом: Велики Варад, 15. августа 1849. (свуда узимам ново рачунање времена мјесто грчког календара) писао цару ово писмо:

„Сире! Дубоко сам потресен! Гергеји се предао нашој војсци те како своју личност, тако и своје официре повјерио је племенитости Вашег Величанства.

...Не могу их издати џелатима, који би већ и само зато што су Мађари пред нама положили оружје, поступили против њих крајње свирепо... Унапријед сам казао Шварценбергу (аустриски министар предсједник!), ако наступи случај да се Мађари нама предају — јер сам за сигурно узео, да они неће положити своје оружје пред Аустријанцима! — шта да радим? Али сам до сада остао без одговора. Сад кад је предаја извршена, Ваше Величанство треба да одлучи о судбини генерала. *Угарски лежи пред ногама Вашега Величанства* (La Hongrie est aux pieds de Votre Majesté"). Рату је крај. *Ако сада издамо Мађаре Аустријанцима, ови ће им се грозно осветити.* Шта да радим? Добро знам да по нашој погодби (варшавска конвенција) морамо Мађаре издати Аустријанцима, али ово сада још нећу да учиним, него ћу за сада држати код себе Гергеија и другове му. *Молим и преклињем Ваше Величанство* („j'implore Votre Majesté), *издајте код аустриског цара општу амнестију за Мађаре.* Зичи (Фрањо) вели ми, да ће се Мађари, ако их не умире, кроз двије године опет побунити. И политика дакле савјетује, да њих ваља измирити и вратити им њихов стари устав". (Овај услов је иначе био садржан и у варшавској конвенцији").

Изволите видјети, како се Паскијевић изражава о Мађарима, супрот Аустријанцима! Али писмо за овим још је јасније.

На неколико дана послије првога писма стигне у Велики Варад књаз Лихтенштајн, кога је Хајну зато послао у руски главни стан, да наведе Гергеја, нека заповједницима градова што још бјеху у мађарским рукама (Комаран, Петроварадин, Мункач) пошаље заповијест, да предаду те градове. *Паскијевић се страшно расрдио на ту молбу*. У свом писму писаном цару 19. августа, овако се он изражава: „Cette lacheté m'a mis hors de moi!" („Тај кукавичлук ме је довео изван себе!") А Хајнау-у је Паскијевић у погледу градова

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

Преговори с усташима

Драч, 13. јуни

Поводом писмене молбе усташа, послано је изасланство у Шијак да започне преговоре. Изасланици су с њима имали необавезне разговоре и вратили се у Драч. Сјутра ће опет поћи у Шијак. Примирје је продужено до 12. јуна у јутро. — Бечки Кор. Биро.

Освојење Берата

Драч, 13 јуни

Вијести са југа неповољне су. Увјеравају да је Берат пао. — Бечки Кор. Биро.

Страх у Драчу

Драч, 13 јуни

Свијет у Драчу врло је узнемирен, пошто стање није нимало јасно. — Бечки Кор. Биро.

Аустро-угарски пријестолонасљедник у Сарајеву

Сарајево, 13 јуни

Надвојвода Франц Фердинанд стигао је на Илиџу да изврши преглед маневара. Дочекан је одушевљеним овацијама. — Б. Кор. Биро.

Из Југословенства

— **Велики српски добротвор** —

У Карловцу у Хрватској умро је тамошњи српски првак Јован Барако, који је готово све своје имање оставио на добротворне цијељи. Покојни Јован В. Барако завјештао је своју велику кућу, која вриједи 140.000 круна и 100.000 круна у готовом новцу, српској црквеној општини у Карловцу. Ова свота ће се капитализирати, док не достигне износ од 200.000 круна, па ће се онда употребити за обнову српске цркве у Карловцу. Осим тога оставио је тој црквеној општини 10.000 круна фонду за црквено пјеније, 20.000 круна за капелу на гробљу, 20.000 круна за одржавање споменика, 10.000 круна за парастосе, 51.000 К српској основној школи у Карловцу, 20.000 круна за сирочад, која ту школу полазе, 10.000 круна друштву Св. Саве у Карловцу, 10.000 круна за сиромахе у Карловцу, а приход да се дијели пола православнима, а друга пола осталим сиромасима, 15.000 круна граду Карловцу, по 10.000 круна за српске цркве у Коларићу, Тушилеовићу и Требињи, по 5000 круна цркви Св. Саве на Врачару и српској цркви у Мариндолу, по 3000 круна цркви у Добринцима и манастиру Раваници, 2000 круна цркви у Бовићу, 1000 круна цркви у Крњаку, затим за набавку звона 2000 цркви у Карловцу, а по 1000 круна цркви у Коларићу, Требињи, Тушиловићу, 2000 круна римокатоличкој цркви св. Варваре у Карловцу, 20.000 круна цинцарској цркви у Влахоклисури код Костура (у грчком дијелу Маћедоније), гдје му се родио дјед Константин и баба Јекатарина рођ. Зега, 5000 круна дому за сирочад у Београду, 12.000 круна Матици Српској у Новоме Саду, 5000 круна Привреднику у Загребу, по 2000 круна српском дјев. интернату и српском пјевачком друштву у Загребу, по 1000 К. срп. женској препарандији, ватрогасном друштву и градској болници у Карловцу, по 500 круна српском пјевачком друштву, реалној гимназији, вишој дјев. школи и комуналној школи у Карловцу. Укупно је завјештано на побожне, просвјетне и добротворне сврхе 513.000 круна. Слава великом добротвору!

Књижевност

На Змајевом гробу. Овијех дана навршило се десет година од смрти Змајеве. У прошлу недјељу приредило је друштво срп. књижевника, новинара и умјетника „Змај“ прославу поводом десетогодишњице од смрти прослављеног српског пјесника Змаја Јована Јовановића. Тога дана послије дванаест сати, одржан је прво помен на гробу пјесникову у Каменици, уз чинодјејство пречасног госп. Ђорђа Кртовца. Новосадска Српска Занатлиска Задруга одговарала је на јектенија. Затим је старјешина друштва „Змај“, госп. Рад. Врховац изговорио врло топле ријечи о покојнику, које су дубоко утицале на народ из Сријема, Бачке и Баната, те Србије, који бјеше сакупљен у лијепом броју. На гробу су били и ученици новосадске гимназије, са наставницима, те приличан број гостију из Биограда, који дођоше на засебној лађи „Вардар“ по подне. Међу овима било је биоградско забавиште, дјечица, која дођоше на гроб ненакнадивом својем Чика-Јови, те пјевачко друштво „Милошевац“ и много угледних грађана. Још је положен вијенац на гроб великог пјесника, изговорена је од дјечије стране декламација и тиме је свечаност завршена. Свечаност, тако топла и искрена, али скромна по својем стилу и обиму за Јована Јовановића Змаја, једног српског пјесника који је одушевљавао покољења и чији је значај управо недогледан. Змајова је био личност у српској књижевности, какву само вјекови рађају и чија су дјела народни споменик, онако како каже Хорац: aere perennius. Да саберемо само, колико је широка његова улога у српској књижевности: пјесник — лиричар, који говори из срца срца, пјесник са оригиналним идејама и савршеном техником, пун духа у хумору или сатири и ненадмашан као дјечији писац. И тако даље. Његова је појава тако маркантна, да заузима у нашем књижевно-културном животу читаву епоху.

„С рођеног огњишта“. Г. Ристо М. Поповић—Чупић (Даниловград) позива на претплату за своју најновију књигу приповиједака из црногорског живота, која ће изаћи под натписом: „С рођеног огњишта“. Грађу за ове приповијетке црпио је писац са извора народног живота, бивајући са овим свакодневно у непосредној близини. — Свака од ових приповиједака проткана је реалним мотивима; оне су крв, кости, сок и живот црногорског сељака.

Неке од ових приповиједака својевремено су публиковане биле у нашим бољим књижевним часописима, док су неке биле и награђене.

Књига ће изнијети најмање 8 штампаних табака обичне осмине, а биће најукусније опремљена. Цијена је само 1 перпер по комаду.

Претплату прима писац или књижара А. Рајнвајн на Цетињу. Књига ће бити готова до 1. септембра ов. год.

Обзиром да је ово прва књига умјетничких приповиједака послије толико година, која се код нас појављује, као и то, да њено издање искључиво зависи од претплате и доброг одзива публике, писац је слободан најуљудније замолити све своје знанце, другове, пријатеље и у опште љубитеље српске књиге, да би се заузели око скупљања претплате, па му новац са именима претплатника изволели упутити у што краћем року.

Претплатници ће добити књиге о пишчевом трошку. Скупљачи могу задржати сваку десету књигу или вриједност ове. Књижарама се уступа 30% попуста.

Забавник

Енглеске помамнице. Да данас устане из гроба који старкеља из прошлога стољећа, силно би се зачудио опазивши, да све више нестаје „жена“. Наравно, „жена“ у оном смислу, како су је некад у стара добра времена схваћали, жена, која је знала направити добар ручак и уопште се бринула једино за унутрашње и вањске потребе свога мужа. Ако је била особито енергична и амазонски расположена, онда је свога мужа код куће истукла онако у четири ока по домаћу, али — сачувај Боже — да би жена икада изашла на улицу, да прави шкандале и води герилске ратове, као енглеске сифражете. Право гласа нијесу жене у то вријеме тражиле, јер су имале једно далеко опасније право — право језика, за који су наши стари мудро говорили, да је опаснији од мача.

Данас то иде посве друкчије. Жена данас у Енглеској води читаве ратове и подмеће бомбе, диже водоводе у зрак и пали куће. Међутим уз ове женске грозоте имаде и комичних сцена у сифражетском покрету. Ако се хоће Енглези добро забављати, онда више не иду у циркус или кинематограф, већ у полицајни суд, кад суде сифражетама. Ових дана водио се процес против шездесет уапшених сифражета пред судом у Лондону. Већ прије расправе сакупиле се сифражете на балкону куће уз судску зграду, па су из ловачких рогова и тромпета те других бучних инструмената свирале нешто, што је дало наслућивати Марсељезу. Уапшене жене пљескале су и крештале из својих ћелија. Кад су биле оптужене доведене у судницу, стале су викати и бацати на судије груде папира. С галерија почеле су сифражете бацати врећице с брашном, које су се у паду растворилe и доскора је почела читава судница кихати и кашљати. Након тога почела су падати гњила јаја и доскора је на поду суднице настао диван, модерни „мелшпајз“. Један господин на галерији, који је добио јаје баш у чело, брисао је жуту помаду с лица и уздисао: „Хиљаду фунти дао бих за то, хиљаду фунти...“ Тај господин био је посједник кинематографа, који је жалио, што није могао скинути овај дивни циркус у судници. Једна од оптужених није хтјела приступити к судбеном столу, и бацила се на земљу, па су је довукли онако потрбушке. У то су довели неку жену са атлетским мишицама, која је започела са стражарима партију боксања. Четворица стражара једва су је савладали. Једна сифражета бацила је на прво питање комад хљеба судији у лице и рекла: „То је мој одговор“. Друга је изула цревљу и хтјела је бацити судији у главу.

Коначно је била доведена једна женска, која је почела извађати неке надљудске и надживотињске гласове. Она је обећала, да ће тако наставити за вријеме читаве расправе. Судија је на то прекинуо расправу и дао истјерати напоље ову женску менажерију.

Међутим читава енглеска штампа одлучно тражи, да се овом неспосном стању учини крај. Сифражете сваки дан запале неколико зграда, недавно су хтјеле уништити и водовод у Гласгову, а сад се грозе, да ће започети праву револуцију и неће више штедити људских живота. Многе лондонске новине доносе, да ове скандале чини једна чета од 200 до 300 жена. Ове треба одстранити, па ће бити мир. „У топ с њима, па на мјесец“ — вели тај лондонски лист, али ако то мјесец чује, престаће бити трабант наше земље и утећи ће не знано куда у васиону.

Бивши министар активном министру. Бивши румунски министар војни Филипеску познат је као човјек лак на језику, који није у стању да га заузда. Приликом посљедњих посланичких избора није му се нешто допало и он упути министру унутрашњих дјела отворено писмо са сљедећим ставом: „Ако бих, што не бих желио, био те несреће, да вас при поновном отварању парламента још видим на министарској клупи, онда ћу шефу кабинета упутити питање: прима ли он одговорност што у његовом кабинету сједи један бандит..“

На ово отворено писмо министар унутрашњих дјела одговорио је некадашњем министру војном хумористично и послао му лудачку кошуљу уз коју је приложио своју посјетницу са ријечима: „Што скорије оздрављење.“

Једна индискретна граната. У Паризу је недавно један млади брачни пар доживио нетражену авантуру, која их је могла стати живота. Млади брачни пар Симон становао је на петоме спрату у улици Ерланжер, када их прошлог мјесеца рано изјутра из најслађег сна трже један страховит тресак. Једна граната из топа од 37 милиметара, чије је поријекло било необјашњиво, била је толико индискретна, да је продрла кроз прозор у собу младенаца, разорила камин и ударила у супротни зид, гдје је и остала не експлодиравши.

Престрављени супрузи су брзо ухватили чистину, незнајући одакле им је рупио у собу тај незвани гост. Убрзо се и то дознало. Тога јутра су на аеродрому у Иси ле Мулино вршене пробе са новим топовима од 37 милиметара калибра, који су били монтирани на аеропланима. Једно зрно из њих је случајно залутало и нанијело страха мирним париским супружницима.

одговорио: Mais prenez les donc!“ („Е па узмите их!“)

Николај I је на прво писмо Паскијевићево под датумом: Варшава 23. августа, одговорио да је он *већ претходно мислио на амнестију Мађара, па је послао у Беч свога сина, царевића да то изради код цара Фрања Јосифа.* Каснији цар Александар II је из Шенбруна свом оцу донио и извјесне писмене стипулације, у којима је *главна тачка била то, да хонведи добију опшши опроштај* а мађарски официри, који су прије тога били у аустриској скужби, биће стављени пред ратни суд, но *биће врло благо кажњени.* Видјели смо ту благу казну!

Цар Николај, кад је чуо (тада је већ био у Петрограду, 17. октобра) за страшне октобарске догађаје у Араду, *није могао да обузда своју узрујаност.* Путем Неселрода је *дао у Беч послати такову дипломатску ноту, коју овдје не могу саопштити, а да ме не оптуже због велеиздаје.* (Та нота лежи у руској државној архиви) Али како је послије тога цар Никола мислио о Бечлијама, о том биљежим овдје — као завршну ријеч из царева писма Паскијевићу од 3. новембра — ове редове који све карактеришт:

„Нитковлуци (faussetés) аустриске владе показују се из дана у дан; с тога њима унетребљавам јаке изразе, који им приличе: Lâches et misérables!“ („Кукавице и битанге“.) (Из Паскијевићеве архиве.)

*

Ови *документи,* што их је изнио један *прави Мађар,* много говоре и из њих ће читалац моћи много прочитати...

Објава

Рјешењем општинског одбора, које је одобрено рјешењем г. министра унутрашњих дјела, одузета су сва мјеста за подизање кућа у овој вароши, а која су дата у 1911 год. свима онима, који нијесу до сада кућу подигли или бар почели подизати.

Како ће општинска управа кроз десет дана почети давати земљишта за подизање кућа, то се позивају сви, који желе подизати куће, да се писмено пријаве овој управи до 18. овог мјесеца ради добијања потребног земљишта. Куће се морају почети подизати најдаље до 1. априла 1915 г., а довршити до 1. децембра 1915 год.

Првјенствено право на добијање земљишта имаће они, који су га раније били добили па нијесу подигли куће, као и они, који немају куће на Цетињу.

Број 1021. Из канцеларије Управе Општине цетињске, 10. јуна 1914 г., Цетиње. 2.2

Лицитација

Општинска управа на Цетињу држаће:

1) На 16. ов. мј. у општинској канцеларији од 11—12 сати прије подне лицитацију за подизање једне куће код данашње кланице за смјештање меса.

Израда ће бити сва од армираног бетона и гвожђа.

Кауција коју треба предати на дан лицитације јесте П. 500 у готову или 4800 у папирима од вриједности (акцијама домаћих новчаних завода).

2) На 21. ов. мј. од 5—6 сати послије подне лицитација за подизање ограде на новом гробљу.

Ограда ће бити од гвожђа, а подножје и стубови од армираног бетона.

Кауција коју треба предати на дан лицитације јесте 1.500 П. у готову или 2.000 П. у папирима од вриједности.

План и остали услови могу се видјети сваки дан од 11—12 сати прије подне у општинској канцеларији.

Број 1022. Из канцеларије Општинске Управе, 10. јуна 1914 год., Цетиње. 2.2

Прва Никшићска Штедионица
У НИКШИЋУ
сада
Никшићска Кредитна Банка

посљедњи пут позива све своје мјеничне дужнике на уређење својих заосталих обавеза, пошто је мораторијум на измаку.

Да би својим дужницима банка олакшала посао око уређивања, продужиће свакоме без разлике дужнику мјенице **само уз плаћање припадајућег интереса без уобичајене отплате 10% од главнице.**

Који дужник и поред ове опомене не уреди своју мјеницу, банка неће о њему водити никаквих обзира, већ ће наплату мјенице предати суду.

бр. 43, 2.3 Никшићска Кредитна Банка

Далматинско црно вино, чисто природно, најбоље врсте, продајем у мојој радњи на мало и велико. Цијена умјерена.

бр. 41, 2.3 ЂУРО К. ИВАНИШЕВИЋ — Нова Варош

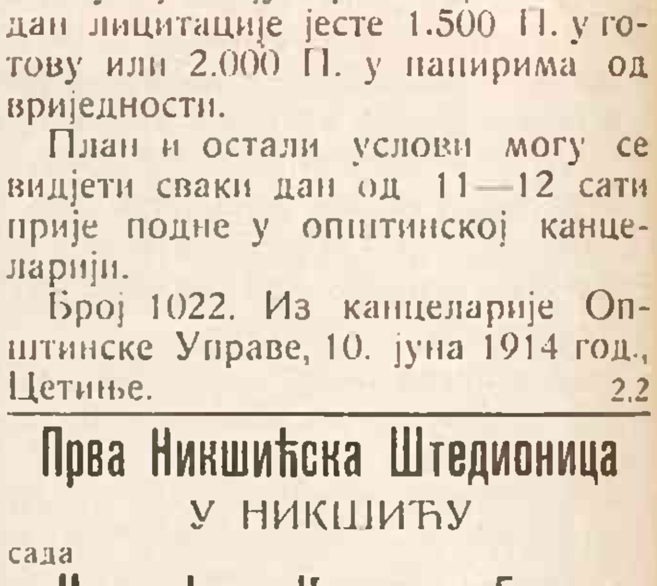

П. п. бр. 14. 35—50

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник проф. Јован Николић.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ